

מבוסס על עטרת ראש שער יום

משיב הרוח: איך הקטורת מפתה לסלוח? הכיפורים

מדענים¹ ערכו מחקר על ההשפעה של ריחות על ההתנהגות שלנו. הם ביקשו להבין עד כמה חוש הריח משפיע, אפקטיבי וחשוב בחיינו. הם אספו 22 סטודנטים בצורה אקראית וחילקו אותם לשני חדרים: בחדר אחד הניחו דלי עם חומר ניקוי בריח הדריים כשהוא מהול במים והשפעתו חלשה ואינה ניכרת ובחדר השני לא הניחו כלום. אחר כך נתנו להם לאכול בסקוויטים שנושרים מהם פירורים ומצלמה נסתרת עקבה אחרי תנועות הידיים שלהם.

אפשר היה לראות דרך המצלמה כי משתתפי קבוצת הריח היו רגישים יותר ללכלוך וניקו את הפירורים בסביבתם יותר פעמים מאשר משתתפי קבוצת הבקרה שישבו בחדר השני. בנוסף, הסטודנטים קיבלו שאלון ובו ביקשו לציין חמש פעולות שבכוונתם לעשות היום, וחברי קבוצת הריח ציינו יותר פעולות הקשורות בניקיון. ניכר היה שריח הניקיון יצר השפעה הן על ההתנהגות שלהם והן על החשיבה שלהם – וזאת למרות שלא היו ערים לנוכחות הריח בחדר בו שהו.

האדם קולט את העולם באמצעות חמישה חושים: ראייה, שמיעה, טעם, מישוש וריח. אבל האמת היא שכנון לחלק את החושים לשתי קבוצות שונות: ארבעה חושים ואחד. ארבעת החושים הראשונים - מול חוש הריח שהוא שונה מכולם באופן מהותי.

חז"ל מגדירים כך את מעלת הריח:

1. ברכות מג,ב: מנין שמברכין על הריח שנאמר (תהלים קנ) 'כל הנשמה תהלל יה' - איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו? הוי אומר זה הריח.

הריח הוא החיישן של הנפש, הוא הגשר והצינור בין החלק הרוחני שבנו והעולם. בעוד שהחושים האחרים מפעילים את הגוף ומעוררים תגובה פיזית, הריח פונה ישירות אל הנפש ומייצר תגובה כזו.

נתרגם את דברי חז"ל לשפת המדע ונמצא כמה ביטויים לרוחניות הריח: ראשית, הריח מעצם מהותו הוא רוחני. אי אפשר לראות אותו, לשמוע אותו, להקליט או לצלם אותו, הוא מרחף באוויר ונתפס באמצעות קולטני האף. שנית, הוא עוצמתי וישיר ופוגע בנפש יותר מהחושים האחרים. אי אפשר לעבור על יד מקור ריח ולהתעלם ממנו. הוא יכול להיות נפלא או מגעיל, אבל גורר תגובה רגשית².

שלישית והוא העיקר: הריח פונה אל הנפש ומעורר רגשות ותגובות נפשיות. הוא מסוגל לסלק את העצב, לטהר את הדכדוך ולמלא חיוניות. למשל, ב'מקדשים' שונים נוהגים להעלות קטורת כחלק מעבודת המקום, שכן הריח המרומם שולף מהגופניות ומעורר התקדשות, התמסרות ובריחה מהחומריות. להבדיל, ריח הבשמים במוצאי שבת משיב את הנפש לחיים, לאחר שהיא דואבת מאובדן הקדושה והשלווה של השבת וריח הבשמים מפצה את הנפש, מחזק ומושכה בחזרה לכאן.

רמב"ם שבת כט: שהנפש דואבת ליציאת שבת, לפיכך משמחין ומיישבין אותה בריח טוב.

¹ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3167225,00.html>

² **בדיחה:** קמץ יצא עם אשתו לסיבוב ברחוב והם חלפו ליד חנות בשמים יוקרתית. האישה אומרת: "איזה ריחות בוקעים מתוך החנות, אלו בשמים איכותיים..."
- "נכון", הוא אומר, "בואי נעשה עוד סיבוב על יד החנות..."

ריח הבשמים מקובל שבעתיים בין אנשים אוהבים, וזאת כדרך לחצות על הפער והמרחק בין זרים ובפרט בתחילת היכרותם ובכוח הבשמים לפתות ולמשוך את הנפשות לדבוק זו בזו.³

אסתר ב: ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך ... כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים.

יומא לט: כלה בירושלים אינה צריכה להתקשט מריח הקטורת [שהיה נודף בכל העיר].

למעלה מכך: ידוע כי אפשר להשיב נפשו של אדם מתעלף באמצעות הריחה חזקה. הנה דבריו של האדמו"ר האמצעי, בנו של בעל התניא, שעל בסיס מאמרו בנינו את עיקר השיעור:⁴

עטרת ראש שער יום הכיפורים 74: ההפרש בין מאכל לסם רפואה, שאע"פ שהמאכל מחזק הכוחות כולם מהראש לרגל, מכל מקום אם יקולקל איבר פנימי לא יועיל המאכל כלל ואדרבה יקלקלנו יותר. והרפואה מסממנים חריפים יחיו את הנפש לרפואה כסם חיים.

ביטוי רביעי לרוחניות הריח הוא היותו מעורר **זיכרונות וסיפורים**. להרבה ריחות יש זיכרון נלווה אליהם. ריח הבית של סבתא, ריח הניקיון של אימא, ריח הפריחה שמזכיר את הבית במושב. להבדיל, מספרת התורה על יעקב שנכנס בבגדי עשו ואביו הריח ואמר בהתרגשות: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" ומוסבר במפרשים כי הריח נשא עמו ארומת גן עדן.

מהו באמת ההסבר לעליונותו של הריח? ההסבר המדעי⁵ קשור למיקומו של אזור הריח במוח. האף הוא החוש היחידי שמקושר ישירות למרכז המוח ואינו עובר את ה"תלמוס", מעבד המידע בדרך למוח. כך מגיע הריח ישירות למעבד העליון בלי תרגום וצמצום. שנית, אזור הריח במוח קשור לאזור הרגשי והזיכרון וכך הריח נקשר עם רגשות ועם זיכרונות.

אמנם ישנו הסבר פנימי מרתק כפי שכותב הצדיק רבי אלימלך שפירא, מגדולי המחברים החסידיים:

בני יששכר אדר א, ט: כל החושים נזכרין אצל חטא אדה"ר כי כולם השתמשו שם בחטאו: 'ותרא האשה' חוש הראייה, 'ותקח מפרי' חוש המישוש, 'ותאכל' חוש הטעם, 'וישמעו' חוש השמע, אבל חוש הריח לא נזכר שם. נראה מזה אשר חוש הריח לא נפגם כ"כ כיתר החושים כי לא נשתמשו בו. ע"כ תמצא עד היום חוש הריח רוחני והנשמה נהנית ממנו ולא הגוף.

בעוד ארבע החושים היו מעורבים בחטא עץ הדעת ולכן התקלקלו וירדו ממדרגתם והתרחקו מהנפש, הריח לא היה שותף לחטא ולכן נותר עליון ומפלט דרכו ישירות למעלה ומעורר חוויות רגשיות.

ואחרי כל זה עולה השאלה הגדולה איזה רגש עליון עורר ריח הקטורת? איזה ריפוי **למעלה לפני ה'** היה מחולל ענן הקטורת וכך מטהר את חטאי ישראל ברגע האינטימי והקדוש ביותר בשנה?

ב. השבוע קוראים את פרשת היום הגדול והקדוש, יום הכיפורים, היום שהוא קמע האהבה בין היהודי לקב"ה. יכול אדם להכעיס שנה שלמה ואז מאיר עיצומו של יום והוא מטהר את חטאינו. רגע השיא בעבודת היום בבית המקדש היה כניסת הכהן הגדול לקודש הקודשים. העולם הגיע אז לפסגת שלמותו ונוצרה התאחדות בשלוש הרבדים הבסיסיים בטבע: אדם, זמן ומקום.

במתן תורה כתוב "והר סיני עשן כולו", היינו שבעת ההתגלות האלוקית היתמר "עשן" מעל ההר. הזוהר מפרש את המטרה הפנימית בכך לרמוז להתקדשות העולם בכל שלוש הרבדים בטבע

³ מהעבר השני ומאותה סיבה, ריח נודף הוא אינו מסימניו של תלמיד חכם. כדברי הגמרא (ברכות מג, ב): "ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם: אל יצא כשהוא מבושם לשוק, ואל יצא יחידי בלילה".

ידוע גם הסיפור על חסיד עשיר שרצה לכבד את האדמו"ר הזקן במתנה יקרה וקנה קופסת טבק מכסף טהור. הרבי דחה את המתנה ואמר: "איבר אחד ישנו בגוף שאינו בעל תאוה וגם אותו רוצים לקלקל..." (האף אינו איבר רעב, הוא אינו מחפש ריחות כמו חוש הטעם, אלא רק מגיב לריחות קיימים ולכן אין צורך לפטם אותו).

⁴ ידידי השליח הרב שמואל רסקין הפנה אותי אל המאמר ותודתי נתונה לו.

⁵ <https://www.themarker.com/blogs/liraz-margalit/BLOG-1.6551589>

שנכללים במילה "עשן": 'עולם, שנה, נפש'. הגילוי האלוקי במתן תורה חדר במקום, בזמן ובאדם וכן יצר התרוממות של כל הבריאה. נקודת השיא של ההתקדשות הגלובלית נוצרה בכניסת הכהן הגדול לקודש הקודשים ביום הכיפורים, אז האדם הגדול בעולם (נפש), נכנס אל המקום הקדוש בעולם (מקום) בזמן הקדוש בשנה (עולם).

ובאותו רגע נשגב כשהבריאה כולה הגיעה לשיא התקדשותה - מצווה פרשתנו:

2. ויקרא טז: וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו... דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת, אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות, כי בענן אראה על הכפרת – רש"י: אל יבא - כי אם בענן הקטרת ביום הכפורים.

בניגוד לבני אהרן שחצו את הגבולות ונכנסו לאזור מקודש, אהרן צריך להיזהר ולהישמר ולא לעבור את פרוכת קודש הקודשים. זאת מלבד אירוע אחד ויחיד: "כי אם בענן הקטרת ביום הכיפורים".

קטורת המקדש הייתה עשויה מאחד עשר סממנים נדירים שנאספו מהעולם כולו. מאזור ים המלח עד המזרח הרחוק. זאת הייתה נוסחה סודית כיצד להפיק את הריח המיוחד מתרכובת אחד עשר הסממנים ורק משפחה אחת בירושלים הייתה בקיאה ברזי התהליך.

העלאת הקטורת הייתה מתקיימת בראש ובראשונה מדי יום: בכל בוקר וערב היה הכהן אוסף גחלים לזהות במחתה מהמזבח החיצון, ומניח אותן על המזבח הפנימי. על הגחלים מפזר מעט מאותה תרכובת סממני בשמים, היא הייתה מתחממת מהאש, והעשן והארומה התפשט בכל ההיכל.

מעשה הקטורת הגיע לשיא נשגבותו ביום הכיפורים: הכהן הגדול היה מקטיר בתוך קודש הקודשים. הוא היה לוקח מחתה עם גחלים מהמזבח וביד שנייה מלוא חופניו מתרכובת הסממנים. היה נכנס לקודש הקודשים, מניח את המחתה על הרצפה בין מוטות הארון, מפזר את הבשמים על הגחלים ואינו יוצא עד שענן הקטורת מילא את החדר. אחר כך היה יוצא ומתפלל את הגדולה שבתפילות:

רמב"ם עבודת יום הכיפורים ד: נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים... הגיע לארון נותן המחתה בין שני הבדים ובבית שני שלא היה ארון היה מניחה על אבן השתייה... וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפניו במחתה... וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן ויצא. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה... יהי רצון מלפניך תהיה שנה זו שחונה תהיה גשומה, ולא יסור שבט מבית יהודה, ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה.

וכאן עולה התמיהה מה הייתה המטרה בהקטרה הזו? מה היה בריח הקטורת ש'פיתה' ומשך את הקב"ה לסלוח ולכפר?

מעניין לציין כי הכוח העוצמתי של הקטורת לטהר, לרפא, לפייס ולהשיג כפרה, לא נגמר בבית המקדש, אלא נודע כסוד עצירת מגפות. התורה מספרת על מגפה חמורה שפרצה אחרי מעשה קורח, ומשה ציווה את אהרן לקחת את מחתת הקטורת ולרוץ בין הנספים והמגפה נעצרה. הגמרא אומרת כי משה שמע את סוד הקטורת לעצירת מגפות מפי מלאך המוות בעצמו.

שבת פח: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילוד אשה בינינו... אמר הקב"ה למשה החזר להן תשובה... מיד כל אחד [ממלאכי השרת] נעשה אוהב ומסר לו דבר שנאמר (תהלים סח) 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות'... אף מלאך המות מסר לו שנאמר (במדבר יז) 'ויתן את הקטורת וכפר על העם' ואומר 'ויעמוד בין המתים ובין החיים' – ואם לא אמר לו מנין ידע?

גדולי ישראל השתמשו בנשק הזה במהלך השנים. ספר הזוהר מספר על רב אחא שהגיע ל"כפר טרשא" ונודע על מגפה מסוכנת שמפילה חללים. ציווה רב אחא לומר בפניות העיר את נוסח "פטום הקטורת" והמגפה נעצרה. ידועים גם דברי הזוהר הקדוש (זוהר ב ריח,ב) כי באמירת פטום הקטורת מדי יום צריך לכוון אל סוד הקטורת וזה מגן עליו מפני היצר הרע וכל מרעין בישין.

והתמיהה פשוטה: מה יש בריח הקטורת שמשך כעסים ומפיג דינים? איזו הנאה מפיק הקב"ה מריח בשמים גשמיים שנאספו מהמזרח הרחוק?

ב. סוד הקטורת מתמיה רבים מהמפרשים ומוביל לפירושים מפתיעים. ישנם מפרשים שהולכים לכיוון שונה לחלוטין ורואים את מטרת הקטורת **בענן העשן שהיתמר ממנה** וכלל לא בריח הנודף ממנה.

התורה עצמה כבר אומרת: **3. ויקרא טז,ב: כי בענן אראה על הכפרת.**

הקב"ה אומר שהוא **ייראה** דרך הענן. פשטות הדברים היא שענן העשן היה ביטוי גשמי למרכבת השכינה שירדה על הבית וריחפה מעל. ואכן להעיר שתמיד ששרתה השכינה על אוהל מועד, נוקטת התורה בביטוי "ענן", כמו המתואר בסוף ספר שמות וככתוב למשל "בעמוד ענן ידבר עליהם".

(בפרטות יותר: אפשר לפרש שהענן נועד **לגלות** את השכינה והוא ביטוי לשכינה המרחפת מעל או להיפך: להפריד ולחצוץ בין הכהן ובין השכינה ולסמל את הרוח **מעבר לו** ואינה יכולה להיראות.

תורת המנחה (רבי יעקב סקלי, תלמיד הרשב"א): **בענן הקטורת היה נקשר ענן הכבוד דומה בדומה.** אבל רבינו אפרים על התורה (מתקופת הראשונים) כותב: "בהיותו נכנס לפני ולפנים ביום הכפורים שיקטר קטרת ולהעלות עשן כדי שיהיה מסך **מבדיל** בינו ובין השכינה".

אמנם אף שהדברים נכונים והקטורת נועדה עבור העשן, אי אפשר לומר שזו כל מטרתה. שכן כדי לייצר ענן עשן לא נדרשים י"א סממנים נדירים ומייצרים ניחוחות מיוחדים. יתירה מכך: התורה אומרת במפורש שריח הקטורת היה גורם נחת רוח למעלה, ככתוב "ישימו קטורה **באפך** וכליל על מזבחך" וההמשך הוא: "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה". כך גם הובא לגבי עצירת מגפות בכוח הקטורת. נראה ברור שהייתה סגולה בריח הקטורת עצמו שגרם נחת למעלה.

מנגד, הרמב"ם נצמד למעלת הריח, אבל כותב הסבר 'יבש ונמוך' שהקפיץ את גדולי המפרשים:

מורה נבוכים ג,מה: וכאשר היו שוחטים במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ומחתכים בו הבשר ושורפים ורוחצים בו הקרב והכרעים אין ספק ... שהיה ריחו כריח מקומות הבשר. מפני זה צוה להקטיר בו הקטורת שתי פעמים בכל יום בבוקר ובין הערבים להיטיב ריחו וריח בגדי כל העובד בו ... וזה ממה שמעמיד יראת המקדש ... כי הנפש תתרחב מאד לריח הטוב ותתרחק מן הריח הרע.

ריח הקטורת לא נועד בשביל הקב"ה, אלא עבורנו: לכבד ולרומם את הבית בעיני הקהל. כי בדרך הטבע, בית המקדש היה אמור להיות נודף ריח רע כמו משחטה ובית מטבחים. ריח הניחוח של הקטורת דחה את הריח הרע, ולהיפך, רומם את הנפש בניחוח רוחני וקדוש.

אולם כל אחד עם 'חוש ריח' שנפשו כמהה אל סודות הדברים ועומקם נדהם: וכי רגע השיא של השנה בכניסת הכוהן הגדול לקודש הקדשים עם מחתת הקטורת נועד פשוט להיות 'מפיץ ריח'? וכבר כתב רבנו בחיי בחריפות: "ראוי לכל משכיל להרחיק דעת הרמב"ם... ח"ו שנתלה העיקר הגדול בסוד הקטרת שחייבה עליו התורה כרת לעשות כמוהו כמתכונתו, בטעם החלוש הזה".

אז מהו סוד ריח הקטורת? וכיצד הוא כיפר וחיבר? אנו רוצים להתמקד בביאור מקורי, מרומם ומעורר שכתב האדמו"ר האמצעי, ובו מפיץ ארומת ריח טהורה מי"א סממני הקטורת.

ג. מה משמח את האלוקים? בואו נבחן מהיסוד מה גורם צחוק והנאה למעלה⁶. הפעם הראשונה שמופיע הצחוק בתורה הוא בשמו של הילד היהודי הראשון בהיסטוריה: "יצחק". הילד שצחק והילד שהצחיק. אבל למה יצחק הצחיק? ומי קורא לילד שלו בשם "קומדיה"? בדיחה? ילד מצחיק?

4. בראשית יז: ויאמר אלוקים אבל שרה אשתך יולדת בן וקראת את שמו יצחק – רש"י: על שם הצחוק, ועל שם י' ניסיונות ו-צ' שנה של שרה בלידת יצחק וחי ימים שנימול וק' שנה של אברהם. שם כו: ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השמע יצחק לי... מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי ילדתי בן לזקניו.

⁶ את הנקודה הנפלאה הזו שמעתי מהמרצה הרה"ת יוסף יצחק שיחי' ג'ייקובסון.

השם הראשון שניתן על ידי האלוקים בעצמו, מספר את סיפור ייעודנו. האלוקים ברא את העולם כדי שנועור בו צחוק והנאה. תופעת הצחוק נוצרת כשמתרחשת הפתעה, תפנית, חידוש וקורה הבלתי צפוי. אנשים צוחקים כשהם מצפים לשמוע דבר אחד ומקבלים דבר אחר. הומור טוב הוא היכולת להביט על המציאות בדרך שונה, משוחררת ובלתי צפויה.

למשל: נער בברית המועצות קיבל משימה לכתוב חיבור 'למה אני אוהב את רוסיה?' הוא הקדים לעשות עבודת מחקר ושאל את אבא: "למה אתה אוהב את רוסיה?" אבא ענה: "לא אוהב את רוסיה". הוא שאל את אימא: "למה את אוהבת את רוסיה?" אמא ענתה: "לא אוהבת את רוסיה". הוא שאל את אחותו וקיבל אותה תשובה. הוא לקח דף וכתב: "אני אוהב את רוסיה כי אף אחד אחר לא אוהב אותה".

האמת היא שעצם תופעת העונג מתרחשת מעונג חריג, מפתיע, שכרוך בכיבוש, אבל "תענוג תמידי אינו תענוג". פיצה טעימה רק כשאימא מרשה לאכול אותה בערב פסח, אבל מי שעובד בחנות פיצה – אינו מסוגל להביט עליה. תגובת ההתפעלות נוצרת מקוף שרוכב על אופניים ולא מאדם שעושה זאת.

העולם הזה בכללו הוא **סדנה לעוררות צחוק לפני האלוקים, כי מה מפתיע יותר מאדם שבוחר בטוב?** עם כל הכבוד להגעה לירח או להמצאת האטום, שום דבר לא מהווה פריצת דרך כמו אדם זועם ומריר ובכל זאת סוגר את הפה כדי לא להכאיב לזולתו. לפיכך הצחוק וההתפעלות הגיעו לשיא בלידת יצחק, כשאיש בן מאה ואישה בת 90 שלא היה לה אורח כנשים, ואחרי בלותה היה לה עדנה.

הנה סיפור שיכול להתרחש רק בעולם הזה, הוא אינו סיפור נשגב על גדולי עולם, אלא סיפור אנושי על אנשים כמונו ובזה גדולתו: בירושלים הייתה סבתא עשירה שאהבה לפנק את הנכדים. עיקר העונג שלה היה קניית שעון יוקרתי לנכדות שנעשו כלות. הייתה לה חנות קבועה בשכונת גאולה אליה הייתה הולכת עם כל נכדה שהפכה להיות כלה וקונה את השעון היקר בחנות. הגיעה תורה של הנכדה האחרונה והסבתא קנתה לה שעון זהב משובץ יהלומים בעשרים אלף שקל. הכלה הנרגשת חבשה את השעון בליל החתונה, זה היה תכשיט נוצץ שמשך את העיניים והכלה הייתה מאושרת.

כשקמו למחרת החתונה, עולמה חרב. השעון לא היה. הם הפכו את הבית, מיינו את המעטפות עם הצ'קים, העלו את פח האשפה הגדול, אך שעון אין. הכלה שקעה בעצמה. היא התביישה ללכת לשבע ברכות, חסרת מזל שאינה יכולה לשמור לילה אחד על תכשיט בשווי עשרים אלף שקלים. התסכול שלה גבר מיום ליום, היא הרגישה מאוימת וחיפשה תירוצים איך לחמוק ממפגש עם משפחתה.

חלפה חצי שנה והגיעו התמונות וסרט הווידאו מהחתונה. הם ישבו נרגשים להיזכר באירוע המאושר בחייהם ופתאום נתקף הבעל חשק ללבוש את הז'קט שלבש בחופה. הוא הוציא מהארון והרגיש משהו בכיסו: השעון. האבדה נמצאה. - "אז אתה המטומטם, בגללך הרסתי את חצי השנה היפה בחיי..." הוא תירץ, הצטדק, אבל הכתם הראשוני לא נמחק.

חלפו עשרים וחמש שנים. אותה כלה הפכה להיות האימא שמחתנת את הבנות שלה והיא הלכה להחליף את התכשיטים הישנים בזהב אופנתי. היא ניגשה לאותה חנות בגאולה, המוכר היה כבר אדם ישיש והיא ביקשה לשקול את הזהב ולזכות אותה. הוא הביט בשעון ואמר במבט של מי שרוצה לעזור: 'גברת, השעון לא מכאן. לכי איפה שקנית, תקבלי עוד שני סנט לכל גרם זהב'. היא חזרה הביתה מבולבלת, פתחה את המגירה בחדר שינה, הוציאה את הקופסה עם פתק ההחלפה והבחינה שתאריך הקנייה הוא **חצי שנה אחרי החתונה שלהם.**

היא הבינה הכול: בעלה קנה שעון חדש על חשבוננו ולקח על עצמו את הפאדיחה...

קונטרס ומעין מאמר ו,א: כתוב 'צחוק עשה לי אלוקים' – דווקא על ידי שם 'אלוקים' [שהוא שם ההסתר] שמכוחו נעשה מציאות היש וענייני העולם הגשמי והחומרי ... הנה בהכנעת החומר ולהיות סור מרע ועשה טוב – מזה דווקא נעשה הצחוק והתענוג העליון ... כשענייני העולם אינם מונעים אותו מתורה ועבודה ואדרבה כל ענייניו הגשמיים נעשים בכוונה לשם שמים כמו באכילה שאינה לתאוות גופו כי אם לקיום גופו ובכדי שבכוח האכילה היא יוכל ללמוד ולהתפלל, וכן בעסק המשא ומתן שעושה כל דבר בתכלית ההכשר וכוונת המשא ומתן היא להרוויח וליתן צדקה ושיהיה לו פנאי לעסוק בתורה.

כאן הייתה טמונה ההנאה במעשה הקטורת: זאת הייתה יצירה שלמה של הפתעה והיפוך הטבע. מעשה הקטורת מתחילתו ועד סופו היה תהליך של המתקת הדינים. ראשית, **בכמות** הסממנים. הברייתא אומרת "ואחד עשר סממנים היו בה". אבל מאיפה נולד המספר אחד עשר? אנחנו מכירים את המספר עשר שמהווה שלמות, "עשר מאמרות", "עשר ספירות", "ציבור של עשרה" וכו', אבל מה פתאום אחד עשר סממני קטורת?

המספר אחד עשר הוא מספר שלילי ביותר. הוא אוסף כוחות הסטרא אחרא בעולם. כך בפרשת הקללות, "כי תבוא", הכוהנים אומרים שם 11 פעמים את המילה "ארור" על מי שיעבור על מצוות התורה. (ההסבר הפנימי בכך הוא שכל היקף הוא עשר ואולם הניצוץ האלוקי אינו מתלבש בתוך הקליפות אלא מקיף עליהם מבחוץ להחיותם ולכן כוחות הקליפה הם 11).

שנית: **איכות** הסממנים: עשבי הקטורת הם אוסף עצים יבשים וחסרי ריח שאינם נותנים תועלת כפי שהם ביצירתם הטבעית. שלישיית והכי חמור: **החלבנה**. סממן זה הוא אחד מארבעה הסממנים שהתורה מציינת אותם במפורש ("הצרי והצפורן החלבנה והלבונה") ומשקלו בתרכובת הקטורת הוא **רבע** ממנה: שבעים מנה. אולם הדבר המדהים הוא שריחו הבסיסי הוא **רע** וגורם סלידה. הרמב"ם מתאר אותו (כלי המקדש ב,ד): "כמו דבש שחור וריחו קשה והוא שרף אילנות בערי יון". לפי אתר מכון המקדש, יתכן כי הכוונה היא לצמח העיטרן שמפיקים ממנו זפת.

וכאן התרחש הפלא במעשה הקטורת: זאת הייתה חכמת ההיפוך. היכולת למצוא את הטוב שברע ולהפוך שלילה לחיוב. לקחת צמח שריחו רע ולשלו בו עשרה צמחים נוספים שבטבעם הם חסרי טעם וריח, ולאוספם במספר י"א שמהותו הוא שלילי ומכל זה ביחד להפיק את הריח המשכר של הקטורת העליונה – זאת הנוסחה לעונג וצחוק אלוקי.

וכמובן היה לכך קשר ישיר לעבודת היום בבית המקדש: הקטורת רמזה לקב"ה ולישראל גם יחד כי החטא יכול לקרות, אבל ישראל בקיאים בלהפוך זדונות לזכויות. הקטורת עטפה את החטא בהצהרה כי העבר השלילי יהיה מקפצה אל הטוב וכך **זדונות עצמם יתהפכו בבריאה חדשה להיות טוב**.

ערת ראש עמוד 73: הנה ידוע שהקטורת נעשה מי"א סממנים שהם מיני בשמים חריפים וקשים ואין בהם טעם כלל, והם נעשים בושם להריח רק על ידי שיתערבו ויתכללו כל המינים יחד על גבי הגחלים וייצא עשן אחד שכוללם כולם יחד ... וכן מספר הי"א סממנים הוא כנגד י"א פעמים 'ארור' (בקללות דפרשת תבוא) – וכאשר נהפכו מרע לטוב ומארור נעשה ברוך, הוא פועל הרבה יותר מהברכה שעל ידי קיום תורה ומצוות כסדרן, כמו הקטורת עצמו שנעשה סגור שמביא רב חסד הרבה יותר מהסגור. וזהו ענין סליחת העוונות ביום כיפור, שמהעוונות עצמם נעשה נעשו זכויות ע"י הידוי דתשובה.

קעת נוכל להבין דבר פלא שהטריד את גדולי החכמים: רבי יוחנן ורבי אבהו חולקים מי גדול יותר – הצדיק או בעל התשובה. רבי יוחנן אומר את הדבר ההגיוני והמתבקש: עד כמה שבעלי תשובה חביבים, הם אינם עומדים במעלת הצדיק שלא חטא מעולם והוא טהור וזך כתינוק שנולד. אולם רבי אבהו חולק (ברכות לד): "במקום שבעלי תשובה עומדים - צדיקים גמורים אינם עומדים, שנאמר: 'שלום שלום לרחוק ולקרוב' - לרחוק ברישא והדר לקרוב". ועוד אומר ריש לקיש בסוף מסכת יומא: "גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כזכויות".

ההתמיהה על דבריהם עצומה: איך בעל תשובה יכול לעלות על צדיק והרי נמצא "חוטא נשכר"? כיצד הצדיק יכול להפסיד מכך שלא חטא והרי כל 'חטאו' בכך שמעולם לא הכעיס? כך קושיית המהרש"א בברכות שם: "דבר זה רחוק מהשכל שיהיה לבעלי תשובה מעלה יתירה על הצדיקים גמורים? ואענה חלקי דלא איירי בחטא ועבר עבירה בפועל ... אלא שהיה קרוב לפי מחשבתו לעבור עבירה וגבר על יצרו ולא עבר, והיינו בעל תשובה **מחשבתו** שחשב לעבור עבירה". ועוד מקשה ביומא שם: "מה שאמר שזדונות נעשו לו כזכויות הוא דבר תמוה דנמצא **חוטא נשכר**".

ההסבר החסידי עמוק (ראו תניא פרק כז ובכ"מ): בעל התשובה עולה על הצדיק בכך שיצר יצירה חשובה יותר. אמנם הצדיק לא קלקל, אבל גם לא חידש. הוא בעיקר שימר את מה שקיבל. לעומת זאת בעל התשובה נזקק לכוחות שלא מהעולם הזה כדי להפתיע – ואין נחת רוח כהנאת החידוש.

מה ניקח מהשיעור הזה? כיצד נפיק קטורת בימי הגלות כשהאש בבית המקדש אינה בוערת?

נמשיך ונצחיק ונפתיע. החיים מזמנים כל מיני רגעים של נפילות, כבר אמרו גדולים "אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא". אכן לא מצפים מאתנו שכל רגע יהיה מושלם, אבל כן מצפים שנצחיק ונפתיע.

כל אחד רוצה לחיות חיים קלים, פשוטים, צפויים, שיהיו רק בלי הפתעות. אבל חיים צפויים הם כאלו שאין בהם צחוק, לא למעלה ולא למטה. אם רוצים לחייך ולהצחיק, עלינו להיות אנשים שמסוגלים להיות לא צפויים והכוונה היא ללכת אל מעבר לעצמנו ולהפוך את השלילי לחיובי.

ברמה המעשית: אם טעינו ונפלנו, מוטל עלינו להפיק מכך קטורת. לקבל על עצמנו **תוספת מעשית כתיקון על מה שקרה** וכך העבר מקבל משמעות חדשה וזכה: הוא מהווה קפיצה אל הטוב.

נסיים בדבר נפלא: בכך מובנים דברי הרמב"ם שהובאו לעיל, לפיהם הקטורת נועדה להעביר את הריח הרע משריפת הקרבן. וכבר תמהו מאוד על דבריו, כדלעיל. אולם הרבי לומד זאת בעומק (ליקוטי שיחות יד/130): ריח השריפה הוא סמל לריח החטא, הסירחון והטינופת נובעים מהתאוה שהוכנסה בתוך החטא שכעת אמורה להיות מכופרת על ידי הקורבן. אכן הסרת הריח הרע נעשית באמצעות הקטורת שמגלה משמעות חדשה לחטא: היא מבטיחה כי העבר יהווה מניע אל הטוב וזדונות יהפכו לזכויות.

נסיים בסיפור מצוין ששמעתי מהרב שבת סלביצקי: בשכונת בורו פארק יש בית כנסת מפורסם בשם "שומרי שבת". הוא שוקק חיים במשך כל היממה עם מניינים רבים. בית הכנסת מפורסם גם בגלל חדר התה שלו. לשכונה הזו באים יהודים לאסוף כספים וכדי שכל אחד ירגיש בבית – יש שם חדר עם כל סוגי התה בעולם וכך כל אחד ימצא את הטעם שהוא אוהב ואחר כך יתפלל ברוגע.

מאחורי בית הכנסת הזה עומד סיפור מרגש: בחור ובחורה נפגשו לשידוך והבחור ראה שהשמש שוקעת וצריך להתפלל מנחה. הוא ביקש סליחה, הלך הצידי והתפלל. בטרדתו התפלל בחופזה וזה הפריע למיועדת והיא דחתה את השידוך. השדכן לחץ לדעת מה קרה והיא סיפרה על התפילה החפוזת של הבחור. השדכן סיפר את זה לבחור והוא בגדלותו לא ניסה להצטדק אלא הודה שהיא צודקת.

אבל משהו נוסף קרה: הוא החליט לתקן את עניין התפילה ואמר "לא רק שאני אתפלל אחרת, אני אגרום לעוד יהודים להתפלל הרבה יותר טוב". הוא היה בחור צעיר, אבל לקח על עצמו פרויקט ענק: להקים בית כנסת. הוא התרים אנשים וגייס סכומי כסף גדולים ובנה את בית הכנסת "שומרי שבת", כולל חדר תה וכיבוד כדי שמי שרוצה יוכל לשבת להתפלל בנחת.

עברו עשרות שנים ואותו בחור – שכבר הפך לאדם מבוגר – ראה מודעת אבל ל"ע. הוא הבחין שזאת אותה אישה עימה נפגש בזמנו. הוא ביקש ממשפחתה להעביר את הלוויה דרך בית הכנסת. המיטה הגיעה, הוא ביקש לפתוח את הדלתות וסיפר איך הפסיד את השידוך בגלל הזלזול בתפילה, ואיך הפך את החיסרון למנוף להתעלות. הוא פנה לנפטרת ואמר: "את רואה את בית הכנסת הזה? את מאות המתפללים שבאים לכאן כל יום, שותים משהו חם ומתפללים כראוי? כל זה שלך..."

עוד הסבר חסידי במהות הריח משיעור קודם:

הריח מספר סיפור ומעביר מסר: הוא פונה אל הרגשות ומייצר אווירה מסוימת. לפעמים זה משהו עמוק יותר מזה שנראה בעיניים. מהעסקה עולה ריח של שחיתות, למרות שחיצונית היא בסדר גמור. סימן או רמז למשהו, בייחוד למשהו שלילי או מאיים; עקבות או רושם שמהו משאיר: "מהעסקה נודף ריח של שחיתות, ריח סכנה עולה באפי". המידע שאנחנו מקבלים מחוש הריח נחשב חלקי יותר מזה שמתקבל מחושי הראייה והשמיעה, ולכן ביטויים כמו "ריח של שחיתות" מביעים חשד לשחיתות, חשד שעדיין יש בו מקום לספק... בניגוד ל"ריח" של ארבעת המינים אצל חז"ל, ריח נעים שמסמל מעשים טובים, ריחות לא נעימים מסמלים באופן מטפורי התנהגות לא מוסרית: למשל בצירוף הבאיש את ריחו (של מישהו) (בעיני אחר) שפירושו דיבר בגנותו (לפי שמות ה כא) והמשמעות הנוספת של מסריח בסלנג: לא ישר, לא מוסרי, לא חוקי ("כל הסיפור הזה נשמע קצת מסריח").

תשטו א/282 מתרץ במעלת העבודה בסתר. אפשר אולי לקשר למעשה של הנערה וברדיטשוב.

מעניין לציין עוד התייחסות לנושא הריח. באחד מפרקי הנביא הידועים אודות הצפוי בביאת המשיח, מובא כי המשיח יצטיין בחוש הריח וישפוט העם באמצעות האף.

3. ישעיהו יא: ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה', והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח – סנהדרין צג,א: מורח ודאין.

הגמרא מסיקה מכך כי המשיח יריח את ישראל וידון את כל מעשיהם בזמן הגלות⁷. הגמרא מוסיפה שם דבר מרתק: שבעים שנה אחרי החורבן השני, חווה עם ישראל את אחד המשברים החמורים בתולדותיו. בר כוכבא פתח ב"מרד הגדול" נגד האימפריה הרומית ששלטה בארץ, רבי עקיבא ראה בו אדם שהוא "בחזקת משיח", שיש לו את הנתונים להיות "משיח צדקנו" שיבנה את בית המקדש השלישי ותמך במרד. מנגד, חלק מהחכמים חלקו עליו בחריפות ורבי אלעזר בן תורתא אמר שיעלו עשבים על לחיו אילו בר כוכבא הוא המשיח. למעשה, המרד הלך והסתבך ובר כוכבא עשה טעות אחר טעות, והחכמים החליטו להפעיל את נשק יום הדין כדי לבחון אם הוא המשיח.

הם ערכו לו 'מבחן ריח' וציפו לראות אם יהיה מסוגל לזהות אדם חוטא. כאשר התרשמו שהוא אינו מריח מעבר למה שרואים בעיניים – הרגו אותו.

ושוב עולה השאלה, מה משמעות הריח? למה המשיח יפעיל את חוש הריח ולא ישתמש ברוח הקודש או בכל דרך מופלאה אחרת?

ה. האדמו"ר הראשון מבעלז, רבי שלום רוקח, היה יהודי קדוש ובעל מופת. הוא מכונה בשם "שר שלום" על שם היותו שר ומושל בעולמות העליונים. חסידים מספרים כי בעת זקנותו, ראייתו נחלשה והוא היה נתמך בידי משמשיו. פעם נכנס לבית המדרש ואמר כי הוא מריח ריח טוב. הוא החל לפנות לכיוון מקור הריח והמשמשים אחריו. הוא הלך עד קצה בית המדרש וניגש לאברך צעיר שהיה לבוש כסוחר ואמר "אברך, ממני לא תוכל להתחבא".

האברך היה רבי שמואל שניאורסון, בנו הצעיר של הצמח צדק ומי שאחר כך הפך להיות האדמו"ר המהר"ש, הרביעי לאדמו"ר חב"ד. המהר"ש הצניע את גדלותו והיה לבוש בבגדי איש עסקים,

⁷ באיזה עניין המשיח ידון אותנו ויפעיל את חוש הריח? הגאון רבי חיים פאלאגי' (שימש לפני כ-150 שנה ה"חכם באשי" (רב ראשי) בטורקיה ואחד מגדולי המחברים לאורך הדורות) כותב כי המשיח יורה כמה קרבנות חטאת צריך להביא על השגגות בזמן הגלות. הרי כולנו חוטאים בשוגג, ולפי ההלכה חובה להביא קרבן חטאת, ולכן המשיח יריח מהבגדים שלנו את כל השגגות ורשימת הקרבנות בהם התחייבנו.

והגבאים לא הבינו איזה ריח נודף מאותו סוחר. הם העירו את תשומת לב רבם שהוא בסך הכול סוחר? ענה האדמו"ר מבעלז: "הוא סוחר באותו מסחר עליו נאמר 'טוב סחרה מכל סחורה'..."

המילה "ריח" היא מלשון "רוח", משום שהריח הוא החלק הכי רוחני ומופשט בין כל החושים. הריח מסמל את אותו חלק נסתר ונעלם שאי אפשר לתפוס אותו בחושים האחרים. אי אפשר לצלם ריח בחוש הראיה, אי אפשר להקליט ריח בחוש השמיעה, אי אפשר לגעת בריח בחוש המישוש, ואפילו אין צורך להביא אותו במגע עם הגוף כמו חוש הטעם. הריח הוא אותו חלק נסתר שנישא באוויר והקולטנים בתוך האף קולטים אותו ממרחקים אדירים.

כשאנחנו אומרים 'אדם עם חוש ריח', הכוונה היא מי שמסוגל לראות אל מה שמעבר למה שנראה בעיניים, אל הכוונות הנסתרות, המניעים הנעלמים וכל מה שמתרחש בתוך העולם הפנימי שהוא רק של האדם עצמו ואיש מלבדו אינו יכול לדעת ממנו. כך גם הביטוי 'כשר אבל מסריח', שנועד לומר כי המעשה הגלוי עומד איכשהו בדרישות החוק, אבל המניעים הפנימיים הם של "נבל ברשות התורה".

להבדיל, פעם נכנסו לחדרו של הצדיק רבי מנחם מנדל מוויטבסק בהיותו בטבריה, ואמרו כי השמועה אומרת שהמשיח הגיע. פתח הצדיק את החלון, רחרח בחוץ ואמר "זה לא הריח של המשיח"...

קעת נוכל להבין את סוד ריח הקטורת. אנו מתכוונים בעצם לומר לקב"ה "אנא, תריח אותנו ואל רק תביט בנו". נכון שהמעשים הגלויים הם כושלים וחטאים, אבל תבחן אותנו גם באמצעות חוש הריח ותרגיש כי הריח הבוקע מתוך "הנשמה", מהחלק הפנימי שלנו הוא שלם ונקי.

נחשוב על יהודי שחטא: הוא עולה לבית המקדש ומביא קרבן לכפר על חטאו. התהליך הזה מתרחש בחלק החיצוני של הבית, משום שהקרבן נועד לתקן את החלק החיצוני של האישיות. את הידיים והרגליים שחטאו וכעת מביאים קרבן ומבקשים סליחה. ואולם החטא לא הסתלק לחלוטין, הריח הרע נשאר. עדיין עומד בזיכרון, ההנאה, החווייה והתשווקה אל החטא.

ולכן אנחנו נכנסים אל תוך הבית פנימה, מה שמסמל את העובדה שהאדם עובר לטפל בעולם הפנימי שלו, וכאן אנחנו מבקשים מהקב"ה "הבט לברית ואל תפן ליצר", תריח את אותו חלק שלא נראה בעיניים והוא שלם אתך. המעשה שלנו רע, אבל הריח הבוקע מהנשמה נהדר.

יסוד ההשקפה היהודית אומר שהגרעין הפנימי נותר תמיד דבוק באלוקות ואינו רוצה בחטא. ישנו פער מהותי בין המעשה ובין העושה וכל מעשה של חטא מתרחש רק בחלק הגלוי כתוצאה מ"רוח שטות" שתוקפת אותנו ואילו הגרעין נותר תמיד שלם ומאפשר לקום ולהתחדש בחזרה.

הרעיון הנעלה הזה נמצא בתוך המילים "קרבן" ו"קטורת". הקרבן הוא מלשון התקרבות, משום שהקרבן משקף את החלק החיצוני שלנו שהתרחק ועכשיו צריך להתקרב. ואילו "קטורת" היא משורש "קטר", שבארמית זה "קשר", כמו שאמר רשב"י: "בחד קטירא אתקטרנא". שכן הקטורת משקפת את החלק הפנימי שמעולם לא התרחק ומעולם לא ניתק. גם בשעת החטא עצמו הוא בכה והתייסר למה אנו עושים את הטעות. הוא השעון המעורר שגורם לשוב ולתקן גם אחרי הנפילה הגדולה חלילה.

בכפר חב"ד היה חסיד נכבד בשם רבי שמואל פרוס. בשנות הזעם והאימה הקומוניסטיים הוא הוגלה למחנה עבודה מפרך בסיביר ושהה שם שנים ארוכות. הוא הכיר במחנה יהודי מגרוזיה בשם אברהם והם התיידדו. אותו אברהם היה מוכשר בתפירת כובעים וקציני המחנה הקצו לו בקתה בקצה שטח המחנה בה היה תופר כובעים כמתנות לבני משפחות הקצינים.

בערב חג הסוכות פנה אברהם לר' שמואל פרוס ואמר כי צריכים לבנות סוכה. ר' שמואל נדהם, איך סוכה? שכחת איפה אנחנו נמצאים?! אבל אברהם היה מוצף בהתרגשות רוחנית ואמר כי נבנה סוכה ויהי מה. אנחנו נעמיד שלושה קרשים על יד הבקתה שלי, נכסה בכמה ענפים ותהיה לנו סוכה למהדרין. בליל חג הסוכות הצטופפו שניהם בסוכה הקטנטונת, בקושי הצליחו להתיישב בה בדוחק, הם מזגו כוס משקה לקידוש, ועוד אחת ל"לחיים", ועוד אחת לכבוד החג והודו לקב"ה על הנס.

לפתע נשמעו צעקות. "השתגעתם? אלשין עליכם למפקד המחנה ושניכם תושלכו לצינוק. גם שתיית אלכוהול בשטח המחנה וגם קיום פולחן יהודי"..." עמד שם קצין בדרגה גבוהה שתפס אותם על חם. רבי שמואל פרוס כבר אמר מספיק לחיים כדי שראשו יעופף בעולמות העליונים, הוא קם, חיבק את

הקצין ואמר "חבר, בוא תשתה אתנו". הוא מזג לו כוס שלמה והריק לו לתוך הפה. חלפו שתי דקות, הקצין התיישב על ידם והחל לבכות. התברר כי הוא יהודי כמותם, הוא קיבל חינוך יהודי, אך כמו רבים אחרים נתפס לגלגלי המהפכה והתרחק מיהדותו. הוא ישב אתם עוד קצת, נזכר בזיכרונות, ואז אמר "בואו נברח מהר, לפני שכולנו נושלך לצינוק"...

המסר מהסיפור הוא שאין יהודי שלא מאמין, יש יהודי שלא אמר מספיק לחיים... הכפירה היא רק אשליה של חוסר אלוהים... וכל מה שצריך הוא שהקב"ה יריח פנימה ולא יסתפק רק במבט חיצוני.

5. ממעיני החסידות שמות קנה: אומרים בשם האדמו"ר הצמח צדק: עניין הקטורת דומה לאדם שחטא לחברו ופייסו בדברים ונתרצה לו, ואחר כך חטא כנגדו שוב, אך הפעם לא נתרצה לו אלא בריבוי דברים. ולכאורה כשהתרצה לו בפעם הראשונה, העביר הטינה מליבו וכאילו לא חטא מעולם, ולמה בפעם השנייה לא התרצה אלא בריבוי דברים? משמע שאע"פ שביקש מחילה ונמחל לו, ריח רע מהעבר נשאר בו. ואף בחטאים ובעוונות כן: אמנם הקרבן פועל כי יסלח ה' על חטאו, אבל ריח מהחטא נשאר. ולכן מקטירים הקטורת לאחר הקרבן, כדי להעביר הריח רע שנשאר לאחר ההקרבה.

כעת אפשר לקבל מבט חדש על דבריו של הרמב"ם שהובאו לעיל כי הקטורת נועדה לטהר את ריח הבשר החרוך. אפשר לראות את הדברים ברמה אחרת כפי שמסביר הרבי מליובאוויטש (ליקוטי שיחות יד130): מה שיוצר את הריח הרע הוא החטא, הסירחון והטינופת נובעים מהתאוה שהוכנסה בתוך החטא שכעת רוצה להיות מכופר על ידי הקרבן, והסרת הריח נעשית באמצעות הקטורת שמגלה רובד עמוק יותר במהותו של היהודי, בו מעולם לא רצה לחטוא.

בכך אנו מבינים מדוע המשיח יפעיל את חוש הריח כדי לבחון אותנו. משום שתכלית הבדיקה של המשיח תהיה להריח פנימה, להעמיק אל תוך הגרעין הפנימי של היהודי ולראות שהוא נותר שלם וטהור. כל חטאי הגלות לא היו אלא רוח שטות שכיסתה את האמת הפנימית שלנו.

מאמר והניף ידו תשי"א: ועפ"ז יובן שעיקר מעלת המשיח היא בענין הריח, דמורח ודאין, שלא ידון ע"פ הבנה והשגה ואפילו לא ע"פ ראי' דחכמה, כי אם ע"פ ענין הריח שמגיע בהעצם ... כי המשפט דמשיח יהי' בזה שידע את הסיבות שהביאו את הזולת למצב שנמצא בו, וכמאמר אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ... שבעצם הוא טוב ומה שנמצא במצב בלתי רצוי הוא רק מחמת סיבות צדדיות.

ובכך מובן מדוע תמצית עבודת יום הכיפורים הסתכמה במעשה הקטורת, משום שזה בדיוק עניינו של היום: להתכנס ולחשוף את הנקודה העמוקה ביותר בנפש, בה מעולם לא חטאנו, לא רצינו בחטא וממנה אפשר לקום ולהתחדש.

לימוד עבודת הקטורת, כמו כל ענייני בית הבחירה, כוחם גדול לזרז את ביאת משיח צדקנו ובניין בית המקדש. העיסוק בנושא מעורר את התפילה והתחינה כי נזכה לכך בפשטות ובקרוב ממש.